Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 12 АПРЕЛЬ, 1988 ШУ. ★ № 44 (7547). ★ Мах 3 кеп.

16 апреле—коммунистически субботник

МАССАНЕ А БОЛХ БЕРГБА

Укх шера 16 апреле В. И. Ленин ваь 118 шу дузача цIейна хетадаь Ерригсоюзни коммунистически субботник хьинареча къахьегамца белгалдаккха лаьрхIад «Агропромстрой» производственни объединене гIишлонхоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха. Цу субботнике дакъалоацаш хургва объединенера 7350 гаргга саг. Царех промышленносте къахьегаш хургва 750 гаргга болхло, хIаьта гIишлош хьалъеча — 6600 гIишлонхо.

Объединене керттерча производстве массазарча балха моттигашка къахьегаш хургва 5420 гаргга болхлои гIишлонхои. Царех 560 совгIа болхло къахьегаш хургва промышленносте, хIаьта гIишлош хьалъеча болх беш хургва 4850 совгIа гIишлонхо. Кхоьчча материалий чотагIа 16 апреле къахьегаш хургба объединенена чуйоагIача аьшкбетона конструкцеш арахецача заводашкара бIаьш бола болхлой.

Ленински коммунистически субботник долча дийнахьа шоай массазарча балха моттигашка къахьегараша кхоачашдергда 79660 эзар сома маьха балхаш. Цу даькъе гIишлош хьалъеча — 68 2 эзар сома маьха, хIаьта промышленносте болх бераша арахецаргья 11,4 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци.

«ЦIеча шоаттдийнахьа» къахьегаш хургболча объединене гIишлонхошеи болхлошеи шийтталагIча пятилетка фонда юкъедахьа лерхI шоаш цу дийнахьа даькхха 10530 сом гаргга алапи. Цунах гIишлон-монтажни организацеша цу фонда юкъехьоргда 9500 совгIа сом, промышленни предприятей коллективаша — цхьа эзар совгIа сом.

Кхашкара балхаш

Къаьгга хьежача малхо сийдадаькххадар дIадаха шоатта ди. Хьалхxе денз шоаш кийчъяь техника, тракторашта тIахьатосса инвентарь, деррига шоай кхоачамаш оарцагI а даьха кхашкара бIаьстан балхаш дIадоладе арабаьннаб Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза беррига механизатораш. Массане а дика кхетаду «бIаьстан дено шера кхоаб» яхача деша кIоаргга маIан.

Совхоза профкома председателца Аушев Ахьмадханаца дIатIадолх тхо Костоев Султана кулгалдеча № 3 йолча бригада кхай тIа болх беш йоаллача цхьан агрегата. Тракторист вола Балкоев Шамили цун йиша Любаи чуйнна боахк коартолаш дIаювш, хIаьта шоай агрегаташца уж дIаера лаьтта кийчдеш ба трактористаш Ваделов Салмани Киев Зяудини. НормагIа 17 гектар йолча дийнахьа 20—22 гектар лаьтта кийчду цар шинне а.

— Хьалха тха совхоз, ховш ма хиллара, чуоттадаь доахан кхоабаш хиннай, хIаьта коартолаш укх шера духхьашха ювш да тхо. Цу гIулакха лерттIа кийчо а яьй. Наьсархоша хьа а баьхка Iомаяьй коартолаш кхеяра технологи. ПланагIа 100 центнер яккха езаргья оаха уж, бакъда, хIара гектара тIара 150 центнер яккха чIоагIо яьй бригада членаша Булгучев Османа, Костоев Башира, кхычар, — яхаш дувц бригадира С. Костоева.

Р. АУШЕВ.

СУРТАШ ТIА: 1) дикагIвола механизатор Ш. Балкоев; 2) коартолаш дIаювш латт.

Автора сурташ.

ОВСАРЕ КЪАХЬЕГ

Сунженски района XIX-ча партсъезда цIерагIча колхоза кхашка сахилча денз садовлца дIахадац тракторийн машиннийн тата. Укхазара колхозхой сихбенна бIаьстан кхашкара балхаш чакхдоахаш ба. Тайп-тайпара культураш дIаера макхаш даьха кийчдаьд 3300 гектар лаьтта. Цул кIезигагIа дац культиваци яь кхаш а.

ДикагIйолча агротехнически ханашка дIайийннай 300 гектар горох, 150 гектар кен эбаь горох, 50 гектар кен. Хьинаре къахьийгад баьцадаараш кхедечар а 68 гектара тIа дIабийнаб хохаш, хорцамаш, морковкаш, петрушка, щавель. ХIанз дIайийнача культураштa эшаш дола гIулакх деш ба колхоза механизатораш.

Дийнахьара шоай нормаш тIехкхоачашъеш къахьегаш ба трактористаш В. Гниденко, Н. Редкин, В. Жижелев, А. Ваниченко, кхыбараш.

* * *

Ма хулла сихагIа кхашкара балхаш йнстедаха гIерташ къахьегаш ба «Экажевский» совхоза кхаш леладераш. Гота дIайолаяь дукха ха еца а, таханарча денга боахаме дIайийннай 300 гектар коартолаш, 107 гектар кен эбаь горох, 110 гектар люцерна.

Кхашка хьинаре къахьегаш я №№ 1, 3 йола бригадаш. Социалистически яхье хьалхара моттиг лелаю № 1 йолча бригада, шоллагIа моттиг — кхоалагIча бригада.

Шин-кхаь дийнахьа механизатораша дIае лерхI 130 гектар коартолаш, 120 гектар моша доакъара лаьрхIа культураш.

* * *

ХIара дIайхача денах пайда эцаш, чакхдоахаш латт «Маяк» совхозе кхашкара балхаш. Горохаца эбаь кен дIабийнаб 133 гектар, эспарцет — 35 гектар.

Механизатораштa юкъе дика къахьегарца белгалбаьннаб Татриев Къурейш, Албогачиев Iаддарахьман.

Ялат дIадувшшехь минеральни, органически удобренеш тувсаш латт кхашка.

Лаьттан температура боарамга кхаьчача дIаюврга 350 гектар хьажкIаш, 50 гектар шекара свекла, 150 гектар генараш.

Ялат дIаде оттаьча графикал 2 — 3 ди хьалха ба кхаш леладараш.

* * *

Грозненски района «Заря» совхозе толамца дIахьош да кхашкара балхаш. Таханарча денга боахаме 130 гектара тIа дIайийннай мошача доакъара эша культураш. 45 гектар люцерна, 65 гектар кен, 160 гектара тIа молхаш техай. Укх деношка дIабуврга рассадана лаьрхIа хохаш.

Механизатораштa юкъе хьалхале лелаеш хьабоагIачарех ба В. Попов, И. Бакулов, С. Муцугов. Шоашта хьалхашка латта декхараш тIехкхоачашдеш къахьег цар.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

Паччахьалкхенна дулх, шура дIаялара ах шера план XIX Ерригсоюзни партийни конференци хьаеллача деношка кхоачашъе социалистически декхар тIанийцад Надтеречни района «Озерный» совхоза хьайбаш леладераша. ХIаьта лаьрхIар кхоачашдара низ дIакхоачар деш къа а хьег, толамаш а доах. Масала, шура йохкара хьалхарча квартала план 16 марте кхоачашйир цар, хIаьта дулх — 10 марте. ХIанз дийнахьа хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача 13 килограмм шура йоаккх совхозе. Из я соахка укх хана хиначул ши килограмм дукхагIа. Цул совгIа, района фермашта юкъе яьржача яхье шу доладелча денз хьалха боагIа цу боахама хьайбаш леладераш.

Дояркашта юкъе хьалха я Джакарова Сацита. Соахка хIара кхоабача Iаттагара цо 4455 килограмм шура яьккхар. Толаме кхоачашду ший декхараш укх шера а. Кхаь бетта цо хIара ше лелабеча Iаттагара яьккха шура 800 килограмм совгIа я.

Балха хьокхамашка диллача цул дукха тIехьа ца бусаш хьабоагIа доаркаш Урузбиева Люба, Бураева Медна. ХIаьта шура яккхара хьалхарча квартале тIанийца социалистически декхараш кхоачаш ца деш цхьа доярка йисанзар.

— Иштта овсаре къахьега тха коллективана новкъостал дер болх подрядагIа вIаштIехьбаккхар да, — дувц ферма кулагалхочо Мусаев Оалхазара. — Цу гIулакхо, хьайбай продукци алсамъяккхарал совгIа цунга дIадодар лохде декхарийла бу доаркаш а скотникаш а.

ХозрасчетагIа леладу цу боахаме дулха кхоаба хьайбаш а. Масала, коммуниста Абдулаев Висане дезало 700 бежан гаргга хьаийцад кхаба. Хьадечун а хьахургдолчун а да ше волга кхета а деш, хьадер ма хулла дукхагIа хилийта гIерт цу дезалера хIаравар. Дийнахьа бежана 500 грамм совгIа дулх тIаккхетийт цар, план 450 грамм йолаш.

Х. МАГОМЕТОВ.

ГРАФИКАЛ ХЬАЛХАБУВЛ

ТкъесталагIча Ерригсоюзни партийни конференцега сийленца накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаяьй «Грозэнергоремонт» яхача ремонтно - наладочни предприяте болхлоша. Ер шу доладелча денз «Грозэнерго» районни управленена чуйоагIача № 4 йолча электростанцерча котлоагрегатаи турбогенератораи капитальни ремонт яьй котельщикийи турбинистийи бригадай коллективаша. Цар толаме кхоачашъяьй хьалхарча квартала план. Ханал цхьа ди-бийса хьалха йистеяьккхар турбинана еш хинна ремонт. ХIанз слесараш - котельщикаш, графикал дикка хьалха а баьнна, ремонт еш ба цхьоалагIча электростанцерча яьна.

Къаьстта дика болх а беш, социалистически яхье хьалха латт мастераш Айвазов Владимир, Филоненко Виктор, Братухин Владимир, инженер Петросян Владимир, дефектоскопист Портнов Александр, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» оператор.

НОВ. М. И. ГОРЧХАНОВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР КУЛЬТУРА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Кхувш йоагIача тIехьена эстетически кхетам луча доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла **Горчханов** ИсмаIалий Мухьмада — Грозненски района Петропавловски берий музыкальни школа директора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный.
1988 шера 6 апрель.

НОВ. К. А. ЕВЛОЕВАНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ АРТИСТ» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Самодеятельни художественни искусство дегIакхувлача доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч - ГIалгIай АССР заслуженни артист» яха сийлен цIи лойла **Евлоева** Ахьмада Клавдияна — Назрановски районни культура ЦIен концертмейстера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный.
1988 шера 6 апрель.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза хьайбаш леладераша XIX Ерригсоюзни партконференцена дикача хьокхамашца накъабаха а из йоалаюча деношка укх шерара шурен дулхи даккхарах йола планаш кхоачашъе а дош деннад. ХIаьта шоаш аьннар чакхдаккха цар низ тоъарг болга хьахьекхад карарча шера хьалхарча квартала итогаша. ПланагIа 820 тонн йолаш цар пачхьалкхенга ехкай 929.4 тонн шура. Дикка тIехкхоачашдаьд цар шоай социалистически декхараш а.

ДIадахача шера хьокхамашца нийсдича хIара беттача Iаттагара 86 килограмм дукхагIа шура яьккхай колхоза доаркаша. Из дарца районерча боахамашта юкъе йоаржаяьча социалистически яхье хьалхара моттиг дIалаьцай цар. Хьинаре къахьегарца белгалбаьб царех Л. Кулакова, Ш. Хашагульгова, А. Савина, Е. Маркова, Е. Ковергина, Е. Демонова, дукха кхыбараш а.

Планаш кхоачашъяьй колхозерча ерригача фермаша. ХIаьта царна юкъерча яхье хьалхале лелаю Л. Толмачевас кулгалдеча № 2 йолча шурий-товарни ферма коллектив.

Дика лел пачхьалкхенга дулх дохкара гIулакх. Из план 80 тонн йолаш, 87,9 тонн дехкад укхаза.

— Кастта фермашта баьццара рапс хьатIаоза йолалургья, тIаккха кхы а дукхагIа хургъя йоаккхаш йола шура, — яхаш дувц колхоза хьайбаш леладераша.

Деша дай бац

— ЧIоагIа низкъала кхоачашйир тха хьайбаш леладераша карарча шера хьалхарча квартала пачхьалкхенга шура йохкара план, — аьлар Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза директора С. Уциева. — ПланагIа 180 тонн йолаш, дIаеннар 181 тонн мара яцар. Ала деза из шийбахьан долаш долга. Iалаьмате ледара яр доакъара база, тоъанзар йол. ча, концентраташ, доакъара свеклаш. Из бахьан долаш чIоагIа лаьгIъе йийзар хьайбай рацион.

Совхозе кхо ферма я. Тахан кхычарел дикагIа хьокхамаш долаш хьайоагIа Эскиев Рамзана кулгалду № 2 йола шурий-товарни ферма коллектив. ДукхагIча даькъе цун хьинаро аьттув беннаб боахама план кхоачашъе а.

Цхьабакъда геттара тIехьайнсай № 1 йолча шурий - товарни ферма коллектив. Кхувлаш дола бахьанаш тайп-тайпара да: доахан дахка даьннадац, доакъар таац, Iул тоаделга чакхдаькххадац. Бакъда, шеквоаккхаш да уж дерригаш а, хIара бетташ болча Iаттагара йоаккхача шурий боарамга хьежача. Из 4,1 килограмм мара яц. Соахка хиннaчунца нийсйича а лоха я из.

Шоана гучча бесса социалистически декхарех меттел пачхьалкхен планех а гаьнна лоархIабац № 1 йолча шурий - товарни ферма болхлой.

ГIУЛАКХАШ ДИКА ЛЕЛ

Марта тIеххьарен апреле хьалхарен денош аттачарех хиннадеце а, дика дIадоладаьд бIаьстан - кхашкара балхаш Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза къахьегамхоша. ХIара дика денача сахьатах пайда а эцаш, хIанзле а 1700 гектара тIа тайп-тайпара юртбоахама культураш дIайийнай цар.

Массехк дийнахьа дIайийра фуна лаьрхIа 1000 гектар горох, 100 гектар кен. Соахка дувлийта гIалаташ дага а кхоабаш, боккха теркам тIабахийтар доакъара культураш дIаера. ДIадахача шера хиннaчул шозза - йоккхагIа я царна лаьрхIа майда. Къаьстта хьежаш ба хьайбаш леладераш баьццарча доакъарга, хIана аьлча низкъал мара кхоачашъяьяц цар пачхьалкхенга шура йохкара хьалхарча квартала план.

— Дукха болх бу оаха укх деношка органика кхашка дIаозаш, — йоах совхоза директора С. Уциева. — Из гIулакх шозза накъадоал тхона: цкъа-дале, кхо фермашкара арадоакх, шозлагIдале, лаьтташ хьаьнду. Из болх йистебаьлча, ха ца йоаш гербицидаш товса а доалалургда.

Дукха ха йисаяц доакъара свеклаш дIае йолае. Уж бIаь гектара тIа е лаьрхIад, царех ахаш хий дуллача лаьташка а йолаш. Цу ханна дIаюврга хьажкIаш, генараш, кхыйола культураш.

БIаьстан - кхашкара балхашта дика кийч а беннабар, уж дика дIа а доладир шоай дийнахьара нормаш 150 — 170 процент кхоачашъеш хьабоагIача механизатораша Дадаев Висита, Мутиев Имрана, Ирдиев Ювнаде, кхычар. Шоашта хьалхашка латтача декхарех дика лоархIабу уж.

М. ЭРЗИЕВ.

БРИГАДНИ ПОДРЯД

ХЬИНАРГА ХЬЕЖЖА

ШоллагIа шу да Шалински района «Московский» совхозе бригадни подряд юкъейоалаяь. Ховш ма хиллара, цунах бизза пайда эцаш из болх дIахьоча метте хьокхамаш массаза дика хул. Укхаза керттера дар — деррига лархIар, ерригa таронаш оарцагIъяхар.

Района хьайбаш леладераштa юкъе яьржача социалистически яхьа инициаторех цаI я совхоз. XIX партийни конференци хьаеллача дийнахьа шура яккхараи дулх дохкараи кхаь шера планаш кхоачашъе декхараш тIаийцад боахамо.

Инициаторaш хилалехь шоай таронаш техкар хьайбаш леладераша. Къоастадир шоашта ца тоъар, шоашта дулургдар. Бакъда, РАПО ший директива яйтар, малагIча хана малагIа балхаш чакхдаха деза, аьнна. Уж хьехараш хайра теркал дийзар. ХIана аьлча, шоашта дикагIа довзандаь шоай хьал, хьинар. Лоацца аьлча, гонахьарчар е лакхерчар хьехараши инструкцеши эшаш дацар гIулакх.

Бригадни подрядо боахама дай баьб нахах, барт тоабаьб. ДоагIачунга - додачунга дика бIарг локх цар. Халонаш цхьана юстара яха хьож.

Гурахьа массане йоккха терко йир доакъар кийчдара. Агроном, бригадир, ветеринар: шевар болх беш вар ча аргIаш хьадеш, силос кIоага чу йоллаш. Из кхетадеш а дар. Вокха боахамий санна кормоцех яц укхаза. Цудухьа долаш долча доакъара кхом-бар, из лерттIа кийчдар хIаране ши-ший декхар лаьрхIар. Тахан ферма хьокхамашка хьежача, гуш да, доакъар кийчдеш хьийга къа зехьа ца дайналга. Цунна тешал деш да шура яккхара, хьайбашта дозал тIаккхетийтара гIулакхаш.

Дояркаш шин звенона бийкъаб. Цхьан звено чу боккхагIбараш ба, шоллагIча — къонабараш. Шоайла социалистически яхье баьннаб уж, Массанена дагалаттар цаI да: хIара беттача Iаттагара 5000 килограмм шура яккхар. Из Iалаьмате чоалхане декхар да. Республике дикагIдолча боахамашка 2500—3000 килограмм мара яц йоаккхар. ХIаьта укхаза цу боарамал тIехбаьнна тоъал дукха ха я.

Боккхийча звенона юкъе къаьстта белгала ба Асаева Масар, Багаева Iалет. ХIара беттача Iаттагара 4600 литр шура йоаккх цар. Царех дукха тIехьбусаш бац къонабарий звеноцара бараш. Боккхийчарна нийсса толамаш доахаш къахьег Ахмадова Кусумас, Курбанова Хьавас, Гануева Лейлас.

Бригадни подрядах дувцаш хилча хьоахабинза бита йиш яц ветеринарни служба беш бола болх а. Хьайбай фу дебадара даькъе доккха дакъа лаьцар бригадира гIонча волча осеменатора Абубакаров Iалас. 100 Iаттагара 117 Iасилг хьаийцар цо. Цу фактах районе а цецбувла а шекбувла а баьлар. ЛаьрххIа хьажа ена комиссеш хилар. Техкача деррига бакъ хилар. Баркал аларал совгIа кхы хIама ала дийзанзар комиссе.

— Из-м дукха цецвувла эшаш хIама дац — йоах Iалас. — ХIаране ши-ший мул лерттIа дIахьош хилча, шедар вIаштIехьдоал. Халонех кхера везац. Осеменени ший ханнахьа е еза. Сай декхараш доаггIача беса кхоачашдаьд аз.

Дика тешал деш дувц Iалас ший новкъостех Чергисханов Байдирах, Гериханов Вахьидах. Лакха дозал йолаш хул цар пачхьалкенна дIачутела сиргIилгаш.

Ферме кIоарга овлаш хийцад дезала подрядо. Цу хьисапе болх беш ши звено я. Царех цаI — ХасиевгIар дезала звено. 120 сиргIилг я цо лелаеш. ХIара сиргIилга дийнахьа тIаккхета дозал — 850—870 грамм. Алапи авансах хьаийду звенос. Шу йистедаьнна пересчет йича, цо хьаийцар 7 эзар сом. Цул совгIа, дика къахьегарах ши сиргIилг а елар ХасиевгIарна.

Укх шера вIашагIъеллар Абиденко Нинас кулгалдеш йола дезала звено. 50 бетташ етт бар цо лелабеш. ХIара беттача Iаттагара 13—14 литр шура йоаккх укхаза.

Ферма доазув шерлуш латт. Хьаяьй таханара технологена жоп луш йола керда корпус. Кастта хьалъергья шоллагIъяр.

Дицдац боахаме наьха хьашташ а. Укх шера хьалдергда хьайбаш леладерий цIа.

М. АХИЛЬГОВ.

ПАРТИЙНИ ВАХАР: КОММУНИСТА ПОЗИЦИ

ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

Вай республике хьалхарчарца перестройка яра юкъебахар Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене болхлой, Белорусски машиннаькъахой экспериментах ма могга пайда а эцаш, дIаболабир цар шоай болх.

Иштта, хIанз маневраш еш йолча локомотиваш тIа помощникаш а боацаш болх бу машинисташа. Атта гIулакх дац из. КIезига уйла е езанзар цу деша. Дукхха хIамаш духьала нийслора. Царех керттердар — иштта болх бе доладелча малагIа пайда лургба-хьогI цо? Из дош дувцача кIезига къувса дезанзар. Дукххача локомотивашца дагаьлар цу хьакъехьа партийни комитет. ХIаьта коммунисташа Г. Городова, Г. Гончарова, В. Насулина, кхычар хаьддача гIулакхашца дIагойтар кердача тайпара болх белга мел беркатегIа да, къахьегама овсарле мел лакхлу.

ДIа мел доладаьча дикача хIаман хьалхле лелаераш коммунисташ ба депо. Иштта керда техника караерзаеча а цар шоашкара хьокхам тел. Коммунисташ, къахьегама ветеранаш Н. Бурганов, В. Олимпиев, Э. Мингалиев, В. Криволапов, А. Волков санна болча машинисташа шоаш балхара мукъаболча хана караерзайир керда техника — электровозаш электричкаши. ЛаьрхIа занятеш чакхъяьхар. Дешара кулгалдеш вар машинист-инструктор, коммунист Савенко Валерий Васильевич.

Тха хьехамча, аьле, сий деш цIи йоаккх цун машинисташа. Деррига шаьра дацар керда техника караерзаеча. Дика дIабодацар болх, ХIанз а тIехьа нийслу цу тайпара дола кхоачамбоацараш. Коммунисташа, парткомо кхетаду керда техника караерзаеча, цох дикагIа пайда эцача кхы а де дезаш дукха хIамаш хилар.

Къахьегама овсарле лакхъеча, мовхьаш сихагIа дIа-хьа кхахьара боккха лоархIам болаш да еза-йоккха поездаш кхувлар.

Цу балха тIа масал луш ба коммунисташ Грязнов Олег Николаевич, Абукаров Сулейман Умарович, Мельников Евдоким Иванович. Коммунисташ санна къахьега болабелар парте боацараш а. Духхьал кердача тайпара вIаштIехьбаьккха болх барах, дIадахача шера дукха еза-йоккха поездаш дIа-хьа кхувларах планал совгIа миллион тоннал тIех халкъа боахама мухь дIахьа бихьаб.

Хьалха грозненски локомотивни депо машинисташа Прохладне мара поездаш дIакхувлацар. ХIанз Минеральные Воды яхача станце кхаччалца кхувл. Из бахьан долаш, лакхъеннай къахьегама овсарле.

Ремонтни цехашка беча балхага хьажа а хьежа, эргаьхай балха нормаш. Из дарах а дикка лакхъелар къахьегама овсарле. Хьабеча балха норма боарам хувцалга — массе хана а хала гIулакх хиннад. Цу даькъе нах дIакхетабеш дикка болх бе бийзар партийни организаце. Цехашка кхетама болх беш бар партгрупоргаш: слесарь Проценко Виктор, Ташуев Георгий. Шоай балхаца а оалача дешаца а кердадар толашагIа долга дIагойтар цар.

Уж гIулакхаш юкъедахьарах духхьал укх шера дIабахача 3 бетта хьабеча балхага дIадодар кIезиг а деш, къахьегама овсарле лакхъяьй 20 процент. 12 процент дукхагIа дIа-хьа бихьаб мухь. Лакхденнад болхлой алапи. ДIадахача шера 112 саги укх шера 30 саги кхычахьа вахийта йиш хулаш балхара мукъаваьлар.

Иштта лоархIаме да цу юкъа ши бIаь тонн доагорн миллион киловатт-сахьат электроэнергии кхояр. Мукъабаьнна нах балха тIа дIанийсбелга атта деце а партийни комитето, депо кулгалхоша из болх лерттIа чакхбоах.

Парткома, профкома, администраце дехарца машиннаькъа отделене кулгалхоша дукхагIа болх беннаб ремонтни цехий коллективашта. Цо таро елар кхыча балхашкара мукъабаьнна нах укхаза дIанийсбе.

— Де дезачунга ладийгIача оаха хьадаьр геттара кIезига да перестройка еча, — йоах парткома секретара Топоркова. — ХIанз а ерригa резеваш юкъеяьхаяц оаха. Тоаяь ца йоалаш дукха ха йоаккх локомотиваша. Берригa коммунисташ бац кхычарна а хьокхам телаш. Цул совгIа царех цхьабараш къахьегама дисциплина телхаеш а ба. Коммунист Пудиков вытрезвителе кхаьчав. Партийни выговор сийнай цунна. Новкъостий суде дийцад цун дош. Балха тIа гIалат далийтарах бехк баьб коммунисташта Захаровна Прозоровна. Машинист Дмитриев партера дIаваьккхаз корта бохабу маларaш дохкаш спекуляци лелаярах. Коммунисташта юкъе ба производствера дисциплинеи порядоки телха ца йой а, низ тIабахийта болх ца бераш шоай декхараш кхоачаш ца дераш. Из теркал а даь, парткомо цехови партийни организацеша, партийни группаша шоай керттера декхар лерхI коллектива политически хьинар айдар, хIара коммуниста перестройка еча цо юкъехьор дукхагIа хилийтара. Цох лаьца хул партийни собранешка, паркома заседанешка коммунисташа телаш йола партийни устава декхараш кхоачашдарах йола отчеташ.

Иштта, ладийгIар коммунисташа партгрупоргаша Абубакарова, Гончарова, Буйнова, ремонтни цехерча коммунисташа Болдыревен, Шокеевен яьча отчеташка. Паркома, цехови партийни организаце, бюро ладийгIар коммунисташа шоай новкъостех дувцаш долчунга: цар болх мишта бу, уж мишта бах, фу уйла йолаш ба духтIабаьлар, перестройка елга мишта кхетаду хийттар, цхьабарашта хьехар дир.

Хьалха слесарь хинна коммунист Шокеев хIанз мастера болх беш ва. Собране чIоагIийр цунна енна характеристика, шийн декхараш цо дика кхоачашделга белгалдаьккхар.

Перестройка елга атта гIулакх дац. Цо хьадех массе хана кердадар лохаш хила везалга, хьинар кхо ца деш къахьегалга. Из болх шоашта хьатIанийцаб депо начальника Шкутовен керттерча инженера Ракитскен, технически отдела начальника Карасевен. Цар даим теркам лоаттабу производства хIара участке эргалонаш елга мишта лел, керда юкъейоалае мегаргйола резерваш лех. Керда наькъаш гучадоах мухь дIа-хьа кхахьара декхараш кхоачашдара, из дIакхахьарга дIадодар чухьнахьдаккхара, къахьегама овсарле лакхъяра, энерге, кхыйола материалий кхомбара.

Перестройка толаме чакхъяккхар, КПСС ЦК дукххазза белгалдаьхача тайпара, тийша да цун идеяш наха юкъе йоаржаярах, социалистически общества кердача тайпара тоае езалга кIоргга кхетадеш хиларах.

М. АУШЕВ.

ТАХАН — КОСМОНАВТИКА ДИ

1988 шера 17 марте Советски Союзе «Восток» яхача ракетоносителца ИРС-1А яха индийски спутник урагIъяхийтай.

Спутник оптиково - электронни аппаратура новкъосталца оперативни информаци эцара лаьрхIа я. Лаьттан Iалама ресурсаш тахкара духьа.

СССР Главкосмоса индийски спутник урагIъяхийтара балхаш «Лицензинторг» яхача Ерригсоюзни объединенеи космически тохкамаш дара йолча Индийски организацеи яьча коммерчески соглашенега хьежжа даьд.

Из космически тохкамаш дечара керда никъ ба, хIана аьлча, из вай мехка коммерчески кIийлен тIа доазол дехьара спутникаш урагIъяхийтара йола хьалхара соглашени я.

ИРС-1А яхача спутника полета доал деш я Подмосковьера «Медвежьи озера» яха советски станци а Бангалора яхача городера Индийски управлене центр а.

СУРТА ТIА: Байконур яхача космодроме монтажно-тохкама корпусе ракетоносителца вIашагIхоттаяра индийски спутник кийчъеча хана.

А. ПУШКАРЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Алхасте бахача наха дика вовзаш ва укх сурта тIара зIамсаг Мержоев Абукар. Шоашта къувлачох дувца, хьаштех дагабовла, цу е вокх вахара гIулакха шоашта из оарцагIвалар деха каст-каста боагIа уж Абукар волча. Цун бахьан — А. Мержоев цар хержа юрта Совета исполкома халкъа депутат хилар.

Шийн хур-могар ду къоначa депутата наха шийна хьатIадена гIулакх кхоачашдара. Абукара дика оамалаш хьагойташ да лоархIаме цхьаькха цхьа гIулакх а. ВорхI шу совгIа ха я комсомолец А. Мержоев «Заветы Ильича» яхача колхозе тракториcталла къахьегаш вола. Цу юкъа шийн «болата ды» дика караберзабаьб цо, даим а 20—30 процент тIехкхоачашъю ден нормаш.

Колхозерча йинъ базана доакъар хьатIаувзаш планагIа йоагIачул 2—3 тележка совленагIа доакъар дахь цо скотникашта, массаза а кийча ва шоай ферме де эша гIонна дола балхаш де а. Цудухьа чIоагIа раьза ба цунна боахама хьайбаш леладераш.

СУРТА ТIА: тракторист, халкъа депутат А. Мержоев.
Р. АУШЕВА сурт.

Коммунистически субботник хьахилар

1919 шера 12 апреле Москва-Сортировочни яхача депорча 15 болхлочо-коммуниста, партийни ячейка членаша шоай балха смена йистеяьлча цехашка юхе а Iийна, мах боацаш кхо цIермашен тоайир. Цу болама эстафета хьаллаьцар Московско-Казанскерча машиннаькъахоша. Иштта хьахилар вай мехка исторех дIахадаргдоаца дакъа а хинна. дIаэтта болам, хIаьта цунца В. И. Ленина бIаргадайра «коммунизма бокъонца йолча юхьига» зIийргаш.

Парте IX съезда решенегIа хьалхара Ерригроссийски субботник хилар 1920 шера 1 мае. Кремлевски пулеметни курсий курсанташка, ВЦИК-ен Совнаркомен болхлошца цхьана болх беш вар В. И. Ленин. Цу дийнахьа В. И. Ленинца хинначар дагалувц, Ленин чIоагIа дог гIоздаьнна, сакъердалуш субботнике дакъа лоацаш хилар.

Теркам тIаозаш ба вай республике коммунистически субботникаш чакхдахара сийдола никъ а. Вайцига уж дIадоладир РКП (б) Центральни Комитето партийни организацеш доагора кризисаца къовсам лоаттабе тIахьехаш дайтача каьхато хьалхьоадарца. Цигара доагIаш дар грозненски мехкдаьтта промышленность махулла сихагIа меттаоттаянза яргйоацаш хилар. 1920 шера 24 марте Грознен ТIемаРеволюционни Совето болхлошка кхайкарал дир мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттаечен дегIайоалаечен берригa низ тIабахийта оарцагIбовлара тIахьехаш.

Лоаман болхлой Союза Грозненски отделене В. И. Ленинга дахьийтача каьхата тIа йоахар: «Оаха, мехкдаьтта промыслай болхлоша, тхоай промыслаш боаггIача боарамга кхоачаергъя... Оаха дукхагIа мехкдаьтта лургда вай болхлой-ахархой Iаьдала».

Грозненски мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттаяра чIоагIа йоакхо еш хиннав В. И. Ленин ше а.

Москвичаша гойта масал хьал а лаьца, эггара хьалха Грозне субботнике арабаьннараш бар строгальщик А. Галдаев, токарь А. Анахов, машинисташ М. Морозов, В. Величко, кхыбараш. Дукха ха ялалехьа цу кагирхоех дIакхийтар Грознен станце дукхагIбола машиннаькъахой. Царна гIо деш бар города бахархой, къахьегама эскара бIухой.

1920 шера 1-ча Мае Грозне хилар эггара хьалхара массови субботник. «Грозный» яха машиннаькъа станци юхаметтаоттаеш чакхдаьккхача Ерригроссийски первомайски субботнике дакъа лоацаш хилар 7 эзар совгIа болхлой, трудармейцаш, горожанаш. Цхьан дийнахьа ремонт яь яьккхар 12 цIермашен, 63 цистерна, иштта гулдир 1500 тонн аьшк.

Цу первомайски субботнико дIадоладир алапи доацаш мукъача деношка шоай лоIамагIа наха къахьегалга. Цу хана «Правда» газета тIа яздаьдар «8 мае Грознен станце хиннача субботнике дакъа лоацаш вар 1375 саг. 63 вагон аьшк Iодоассадир цар, 12 вагона хIамаш тIа а еттар, 4 цистерна тоайир, 17 кердаяраш хьа а йир... ТIадеттан Iодаьккхан аьшки дахчен 62363 пунт яр.

1920 шера дIадоладелар Грозне къахьегама кIираш чакхдоахилга а. Цу шера май беттагара декабрь беттага кхаччалца 123 субботник чакхдаьккхар; 130 эзар саго дакъа а лоацаш.

Къахьегамхошен массови субботникий доакъашхошен турпала къахьегар бахьан долаш 1921 шу чакхдоалаш машинникъ дIатIабихьар Къаьнача промыслашта, хIаьта 1923 шера — Кердача промыслашта.

ХIаьта Нохч-ГIалгIайчен юрташка эггара хьалхара субботникаш чакхдаьхар нохчашкахьа — БоргIане, Iаьлий-Юрта, Кень-Юрта. 1920 шера 29 мае духхьашха субботник долаш 86 дистан лаьтта аьха, дIадийра Закан-Юртарча наха, Слепцовскерча къахьегамхоша — 100 дистан лаьтта дIадийра.

Уж дIадоладелчахьа иштта цхьа барт болаш чакхдоаха субботникаш болхлой классан ахархоштеи юкъера бувзам чIоагIбара гIо деш хьадоагIа.

Ш. АХМАДОВ,
исторически Iилмай кандидат.

КЕРДАЧА БIАЬШЕРЕННА — «СЕДКЪАШКАРА МАШАР»

АПН корреспондента хаттараштa жоп лу Советски Союза Турпала авиаце инарал-полковника Г. С. Титова.

— Герман Степанович, хьона хетачогIа, дIадахача шера космонавтике малагIа белггала событеш хиннай?

— Аз царех массехк хьоахаергъя. Цкъа-дале, вай, Лаьттан хьалхара искусственни спутник урагIъяхийта 30 шу дизар деъдир. Советски наха чIоагIа доккхал ду космонавтика даькъе карагIдаьнначох, шоай гIулакха тешшаме а болаш космически бIаьшере хьаелла таро еннача Iилманхоех, специалистех. Уж хьалхарча даькъе С. П. Королеви М. В. Келдыши. Духхьал уж бар советски практически космонавтикана Iилман, инженерни, организационни лард еллараш а из дегIакхийлараш а. Вай иштта лоархIа а лоархIаш, дагакхоаб ракетни космически техника дегIакхувлача доккха дакъа юкъедиxьа цу шинне соратникаш — М. К. Янгель, В. Н. Челомей, В. П. Глушко, Н. А. Пилюгин, В. П. Бармин, В. И. Кузнецов, М. С. Рязанский, Г. Н. Бабкин, А. И. Исаев, иштта кхыбараш.

120 совгIа йолча паччахьалкхено боахаме, Iилме, просвещене, культуре пайда эц советски практически космонавтикана карагIдаьнначох. Тахан къаьсттача спутникашта метта хьаьй дукха функциональни аппаратураца Iалашъяь, тайп - тайпара лоархIам бола космически системаш, масала, царех я массаза болх беш йола «Мир» яха орбитальни комплекс. «Квант» яхача лаьрхIа йолча пхе модулах эггара хьалха цунах дIахетта базови блок, хIаьта иштта Союз-ТМ яха пилотируеми а мовхьаш кхухьа транспортни а кемаш. Цу технико космонавта Ю. Романенкона ханага диллача шийл йIаьхагIа кхы йоаца космически полет чакхъяккха таро елар.

Вай космонавтике йоккха событи а хинна дIаэттар «Энергия» яха универсальни ракета - носитель урагIъяхайтар. Цхьабакъда, цкъа хьалха дагадохаргда вайна 1957 шера 15 мае Байконуре цIи хезача «королевски» ракетоносителa тохкамаш де доладар, из хIанз а тIехьа эргаьккхача хьисапе пилотируеми, мовхьаш кхухьа кемаш а, «Космос» яха спутникаш а сигала урагIа дигара толаме гIулакх деш я. ХIаьта, хIанз юха а 1987 шера 15 мае Байконура старте латта «Энергия» яха керда ракетоноситель. Из дукххаза урагIдахийта йиш йола кемаш санна, Iилман а халкъбоахама а лоархIам бола йоккха габаритни космически аппараташ лаьттана гонахьарча орбите яхара лаьрхIа я.

«Энергия» а, хьалхара советски «Спутник» яха ракетоноситель санна «пакета» хьисапе хьаяьй: оагIонцаша йиъ блок — хьалхара ступень, центральни блок — шоллагIа ступень, носителa — лакхал 60 метр, максимальни пхорагIара диаметр — 20 метр гаргга, хIаьта шоллагIча ступена диаметр — 8 метр. Двигатело 4000 тонн хьалъайю.

Ракетоноситель а шийн тайпара стартови комплекс а хьаеча, тохкача дакъа лаьцар дукххача Iилман-тохкама, конструкторски, производственни, гIишлон - монтажни организацеша, предприятеша.

— Дешархоша каст-каста цхьа хаттар ду: маца сигала дохийтаргда советски дукхаза урагIа ахийтара лаьрхIа дола кема?

— Цу тайпара хаттар дукхачар ду, бакъда, цунна хIанзалца цхьанне а жоп деннадац. ХIанз цу кема отработка еш латт. Тохкамий цикл чакхъяла гарга гIертай. Цунца сигала баха кийчлуш ба космонавташ а. Царех мала гIоргва массаза санна Паччахьалкхен комиссе къоастадергда.

— Герман Степанович, космос караерзаеча дунен халкъашта юкъера вIаши гIулакхаш леладара перспективаш миштай?

— 1987 шера 3—4 октябре Лаьтта яха хьалхара искусственни спутник урагIъяхийта 30 шу дизара хетаяь «Лаьтта машар хилийтар духьа космосе гIулакхаш леладе» яхача московски форуме, къаьстта чIоагIа дийцар Марсе яхийта лаьрхIача экспедицена, цхьана дунен халкъашта юкъера проект оттаярах. Цу тайпарча балхо дунен халкъашта юкъера хьал тоадара дикка новкъостал дергдар. Сона дика хов сага духьа цхьана беча балхо дунен халкъашта юкъерча мехкий викалаш мишта вIашка оз. Цунна дола масал да, «Вега» яха дунен халкъашта юкъера проект, дунен халкъашта юкъера шийтта экипаж советски космически техникаца космосе яхар.

Советски Союза космос караерзаеча даькъе, дунен халкъашта юкъера гIулакхаш дегIакхувлара традицешта тешаме а йолаш, гарггарча хана кхыча мехкашца цхьана космически аре машаре тахкара перспектива оттаяьй. Уж СССР космонавташа Болгарерча, Афганистанерча, Францерча коллегашца цхьана ергйола космически полеташ, индийски спутник урагIъяхийтар, «Сигма» яха французски гамма-телескоп тIалатта «Гранат» яха спутник сигала яхийтар. Укх шера июль бетта 13 мехкара а Европейски космически агентства а специалисташа дакъа лоацача «Фобос» яхача проектага хьежжа, гаьнарча космоса объекташ тахкара лаьрхIа ши космически аппарат урагIйохийтаргъя.

Вай мехко предложени еннай керттерча космически державай новкъосталца дегIаухача мехкий заказагIа космически техника образецаш тахкаран хьаяран йола дунен халкъашта юкъера центр хьае, аьнна. Цига специалисташ, цу даькъе цу мехкашкара космонавташ кийчбара школа а, хIаьта иштта, космически объекташ урагIъяхийтара йола космодром а хургйолаш.

Советски Союза чIоагIа теркам тIабохийт цу программас хьалхаяьккхача идеяна — дерригдунен космически организаци хьаяра, цо космос маьрша караерзаяра даькъе дунен халкъашта юкъера вIаши леладу гIулакхаш дикагIча, кердача боарам тIа даха таро лургъяр.

КПСС XXVII съезде къаьстта теркам тIабахийтар космически аренах тIема къовсама арена, нах боабара, дерригa дуне хIалакдара источник ца хилийтара. Советски арахьарполитически инициативаш нах кердача бIаьшерене маьрша сигале а йолаш бахийтара лаьрхIа я. «Седкъашкарча тIемашта» вай «седкъий машар», машаре космос караерзаеча халкъий шерра дIа-хьа леладу гIулакхаш духьала оттадергда.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ ЦIА

ГаьннарaдIахьежача цIена хьалъяьча клуба таралест Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза шурий-товарни ферма коа хьалдаь хьайбаш леладерий цIа. ДIа-юха мел вода кхы а чIоагIагIа тIаоз цо бIарг.

— Укх деношка объектера тIехьара балхаш чакхдоахаш да тхо, — йоах мастера Джамаев Рамзана. — Дукха ха йисаяц ЦIе уголок, столови, сауна чуйола помещенеш кийча хила. ТIаккха цIенна гонахьа а коа а гаьнаши зизаши дIадогIаргда.

ХIанзле а болх беш я хьайбаш леладерий цIагIа зIамига тика. Тайп-тайпара товараш эца йиш я укхазара.

— Тахан бежа Iушта, доркашта, механизаторашта лаьрхIа дукха кхачан товараш да сога, — йоах продавеца Хамидова Розас. — ЦIаккха ца хадаш дежа даьтта, шекар, мерза хIамаш, минеральни хиш, сокаш, сода хул сога. Селхан хьаенай барзкъаш дутта порошок, тайп-тайпара сапаш, шампунеш, кхыдола товараш. Цул совгIа цхьайолча хана кога Iирс, тIехьанахьа дувхаду барзкъаш а дахь. Дика йоакхо ю тха Грозненски РайПО кулгалхоша, хоатташ мел долча товарашца Iалашду.

Буфете чувоаллача, аьттехьа цхьаькха ниI я. Цига столови е лаьрхIад. Хьаьша цIагIа санна сийрда, хоза, лостам баь я цу чу. ХIанзле а вIашагIъеллай укхаза болх бергболча поварий штаб. Кастта делкъийга цIаада ца безаш, шоай столове бIайха дарегIа кхача баа таро хургья хьайбаш леладерий.

Дика кийчъяьй укхаза барзкъаш хувца, лувча моттигаш а. Ши-шийн моттиге дIаэттай мебелацара предметаш — кIаьда гIандаши диванаши, шкафаш, истолаш. Болх беш я цIена телевизор, радио. Художнико а кIезига хьинар тIадахийтадац тайп-тайпара стендаш, монтажаш, трафареташ хьаеш.

Хьайбаш леладераш доккхал деш хьеж шоай кердача фусамга.

М. ЕРЗИЕВ.

КЪОАЛАШТА НИКЪ БЕХХА

Боахама доал ца дарца, къоалаш дарца, къахьегамен паччахьалкхени дисциплина телхаерашца къовсам лоаттабеча дикка хIамаш карагIдаьннад укх тIеххьарча хана Малгобекски районе. 1987 шера из болх халкъа депутатий Советашца, къахьегама коллективашца айхха бувзам а болаш чакхбаьхар Малгобекски городской прокуратура. Массови информаце средстваех бизза пайда а эцаш, гласность йолаш дIадихьар из гIулакх. Координацнонни оперативни совещанешкахь гIулакхаш [illegible] боахама доал ца дарен дешаш.

Района боахамашка гучадаьннача кхоачамбоацарашца прокуроро партийни а советски а органашка хоамаш даьд. Специалисташа, халкъа тIахьожамо комитета членашца цхьана тохкамаш чакхдаьхад. Нийсденна кхоачамбоацараш дIадахара тIаерзаяь 14 представлении 10 информации яьй района прокуроро партийни а советски а органашка. 32 кулгалхочунга дIахайтад закон телхаде йиш йоацалга. Прокурора представленех дисциплинарни бехктокхаме эзав 13 гIулакхера саг, материальни хьисапе бехктокхаме эзав 49 саг.

Малгобекски РАПО ялат лорадара тIадерзадаь законодательство телхадеш представлении яьр прокуратура. Тохкам беш гучадаьлар, цхьадолча боахамий кулгалхоша шоашта ховшие йлата культураши дIайийна [illegible] долчул кIезиг да, лхаш, статуправлене харц отчеташ тийнна хилар. Иштта «Луч» яхача совхозе дистачул тIехьагIа отчетноста юкъе ца хьош 16 гектар генараш дIадийнен 2,3 гектар харбазаши пасташи дIайийнен лаьтташ къайла дихьа хиннaлга.

Иштта гучадаьлар Ахриева цIерагIча, «Кавказ», «Алханчуртский» совхозашка минеральни удобренешта во доал делга. Цу боахамашка догIон лайвол йошаеш лоаттаьй удобренеш. Из бахьанце 125 тонн удобренеш толхаьй. Паччахьалкхенна хиннa зе 3250 сом да.

Цу фактах района прокуроро Малгобекски РАПО представлени ялара совгIа, цу суде деннад дах кебарашкара хьадоаккхалга тахана.

1987 шера ялат лунэача хана Малгобекски ГОВД болхлоша, кхашкара кагий къоалаш даь 51 моттиг гучаяьккха яле, цхьа моттиг яц боахамий кулгалхошеи халкъа тIахьожамхошен гучаяьккха. Цудухьа шийн бахьан доацаш нийсденнадац 1987 шера паччахьалкхени общественнии хIамаш лечкъаелга лурчогIчул 24 процент лакхденналга.

Цу тайпара зуламаш делга лакхдалар бахьан ГОВД уголовни розыско шийн болх мела баьлга, совхозийи, предприятейи кулгалхой паччахьалкхенна [illegible] Иштта, 1987 шера ноябрь бетта Малгобекски Горьки цIерагIча совхоза керттерча инженера 305 кило лочкъадарах суд йир.

Цу совхоза кассир хиннача М. Хутяевна совхоза 957 сом лочкъадарах суд йир. Паччахьалкхенна даь зе меттаоттадаьд.

5166 сома маьха бензин лочкъадаьд Б. Коригова, цунна суд яьй, паччахьалкхенна даь зе хьадаьккхад.

Цу тайпара масалаш шортта да судебни практике. Иштта г. Малгобека центральни сберкассса керттера бухгалтер хиннай Барахоева. 1986 шера январь — апрель бетташка цо кассера 854 сом лочкъадаьд. Цунца дувзаденна уголовни гIулакх дIадоладаьдар, бакъда, Барахоева балха тIара мукъалаьттийяьар, из бахьанце следстви дIахьош йолча хана а 9573 сом 90 кепиги паччахьалкхен ахча лочкъадаьд, цо даь 10427 сом зе меттаоттадаьд.

«Малгобекнефть» НГДУ ОРС-а чуйоагIача номер 35 йолча тика заведующе Х. Костоевас дулх дохкаш хьанийца 314 сом шийн киса деллад. Цунна суд яьй, даь зе меттаоттадаьд.

Кхы дикагIа латтац района боахамашка хьайбашта доал делга а. 1987 шера районе 41 бежани 72 хьакхен, 349 устагIа, 379 газа, 4 говр еннай. Баьча тохкамо хьахьекхар, хьайбаш дукхагIа довлга Горьке цIерагIча, «Кавказ», «Алханчуртский» яхача совхозашка хинналга.

Из хьал иштта доллаше, боахамий кулгалхоша, специалисташа, РАПО юридически служба цхьаккха хIама даьдац бехке барий чотагIа зе меттаоттадара.

Совхозий, кхьача предприятейи кулгалхоша [illegible] района прокуроро 139749 сом хьадаккха оттадаьд боахамий кулгалхошка, специалисташка, кхыболча вахагара. Цунах 13313 сом шоай IодамагIа меттаоттадаьд, судага гIолла хьадаьккхад 30 эзар сом.

«Алханчуртский» совхоза фермай болхлоша шоай доалахьа дола хьайбаш паччахьалкхен доакъарца кхоабаш хиннад. Из бахьанце царгара хьадаккха оттадаьд 4747 сом.

Малгобекски АТП хьашташ кхоачаш а деш, кассиралла болх беш хиннача Д. Леймоевайгара 17265 сом цо даь зе хьадаккха оттадаьд. Иззал ахча тоъаш доацилга 1985 шера деиз ховш хиннад АТП кулгалхошта, бакъда, следственни органашка гIулакх дIадала сихлуш хиннабац. Цул тIехьагIа бIарчча шу даьлча «Чечингавтотранс» территориальни объединене указани елча мара следственни органашка [illegible] Хьал хувшдаларах Леймоева уголовни бехктохкаме озалга юкъадаьккхад. 1987 шера [illegible]

Кулгалхоша вIалла бехктокхам боацаш боахамашта доал деча нийсдолийтача кхоачамбоацарех дола бакъдараш кIезига дац. Масала, «Малгобекский» яхача совхоза комсаш лелаеча отделене склада заведующи вар М. Саутиев. 1982—1986 шерашка цо лерттIа доал ца дарах 2501 сом зе даьд паччахьалкхенна. Укхаза хаттар отт: хIара шера инвентаризаци мишта еш хиннай складе совхоза бухгалтере болхлоша, ревизеш мишта яьй? ТIагIоллара! Из иштта деце йIаьххача хана паччахьалкхенна Саутиева даь зе гуча хIана даьккхадац?

Вай массане а керттера декхар да къоалашта наькъаш дехкалга, халкъа рузкъанна тIахьуда гIертараш шин ханнахъа юхатохалга.

Р. ДОСТОВА,
Нохч - ГIалгIай АССР прокурора помощник.

Къаьстта дика къа а хьэгаш, башха дика производственни толамаш доахаш социалистически яхье хьалха латташ хиларца «Грознефтемаш» завода болхлошa чIоагIа лоархIаш спйдешa ва автопогрузчика водитель Накостов Хизир Гелаевич. Шийн автопогрузчикаца цо гIулакх ду сборочни механически шин участка коллективашта. Цхьаккха смена дIаяхнйтац цо шийн норма 130—140 процент кхоачаш ца еш. Шийн бехкагIа цо балха тIа хьовзам хилийта цхьа моттиг нийслац. Шийн опыт, дикагIйола методаш дог раьза а долаш дIайовзийт цо новкъосташта.

СУРТА ТIА: автопогрузчика водитель Х. Накостов.

И. ПЛИЕВА сурт.

ПАРТНЕРИЙ БОКЪОНАШ ЦХЬАТАРРА ЦА ХИЛЧА...

СССР Минхиммаша предприятеех эггара къаьнагIчарех цаI я грозненски «Красный молот» завод, шоллагIа шу да цо доалдара кердача хьалашка болх бу, цхьаккха дича а тIехьаюсачара хьалйоалалуш яц из. 1987 шера цо кхоачаш ца деш дисар поставкаш яра договорни декхараш, пайда бара план, тIаккха экономически стимулировани яра эша фондаш а кIезигагIа хилар. Цу балха тIа тоадаларгахьа хоалуш хIама дац укх шера а. Халахете а, уж санна дола масалаш кхы дуккха а доаладе йиш я.

Бакъда, тIехьайнсара бахьанаш, эггара хьалхарча даькъе, шийн чура къахьегам вIаштIехьбоаккхача цо нийсдолийта кхоачамбоацараш да. ХIаьта хIанз ала дезаш да баргал еттача кхыча тайпарча гIулакхех.

Духхьал цхьан бетта 40 минутагара шин сахьатага кхачалца ха йоаккхийташ «Красный молот» заводе электроэнерги дIайоаеш иттазза моттиг нийсъеннай, хIаьта болат лоаладеча цехе болх ца беш сеца йоаккха ха дикка дукхагIа хилар — 6 сахьатагара 15 сахьатага кхаччалца. Завода Iалаьмате дукха зе хилар, из юхаметтаоттаде саг вац — бехке вар мала ва ха вIаштIехьдаланзар.

Ер шу доладелча денз йиззача хозрасчетагIа болх беш йолча кхыча предприятена — «Азот» яхача днепродзержински объединенена цхьан дийнахьа электроэнерги хьа ца яларах 2,5 миллион сом зе хилар. ХIаьта энерги лоаттаеча «Днепроэнергос» объединенена юхаметтаоттадаьр духхьал 2,4 эзар сом мара дац.

Халача хьала тIа эттар Куйбышевера нефтехимикаш а, дIадахача шера энерги хьа ца луш моттиг нийсъялийтарах царна хинна зе 30 миллион совгIа сом да, хIаьта энергетикаша юхаметтаоттадаьр духхьал 2 миллион сом мара дац. Хьожаргва со уж гIулакхаш нийсдалара бахьанаш довзийта.

1981 шера чIоагIъяьча электрически энергех пайда нийбара йола Правилаш СССР Минэнергона аьттув болаш я хIана аьлча халкъа боахама дерригача доакъашкарча предприятешта-потребителашта хьалхашка энерги лоаттаеча организаце материальни бехктокхам чакхбоал производственни гIулакхашта эша электроэнерги дIа ца яхийтарах е из кIезигагIа а воагIа а лоаттаярах оттадаь гIод потребителa дIатакхарца.

ХIаьта, энерги лоаттаеча перерываш йича а, нагахьа санна дийнахьи буси йоагIача нормагIа йола электроэнерги дIаеннаяле, Правилашка диллача, цхьаккха декхарийла вац кхыметтел гIод такха а. Долче, энерги дIа ца хецаш юкъ яккхийтача а, вIала материальни бехктокхаме озац - теш поставщик? Цхьанне а къоастаеш йоаца, Iилман наькъаца йоагIаш йоаца цхьа шийн тайпара уйла я-кх из. Долче, СССР Минэнерго чIоагIъяь йола уж Правилаши пaччахьалкхен предприятех (объединенех) дола Закони вIашкадагIац, хIана аьлча, поставкаш елга юкъагIдаьккха йола поставщик материальни бехктокхаме оза езаш лерхI цу тIа.

Из иштта дале а, энерги ца хулийташ моттигаш нийсъялийтар дуккхача предприятей балха Iаткъ, потребитела хьаштий даькъе бокъонца дола зе ду, нагахьа санна, кхыметтел лоаццача юкъа а, из энерги йоацаш йисача. Масала, металлургически заводашка телха а еш, йохаю технологически процесс: гидрометаллургически цехе маркхал кегабу, аппараташ болх ца беш совц, маркхал Iобухе бода, аппаратура оагIонашкара маркхал чIоагI а беле дIаотт, талх температурни режим, цу гIулакхаша лохагIа хулийт дикал, талхийт продукци, болх беш йола оборудовани.

Вешта аьлча, уж кхоачамбоацараш дIадахара кхы тIа а совленагIа къахьега дезаш, электроэнерги а кхыйола ресурсаш а дIаяхийта езаш хул. Цул совгIа, уж кхоачамбоацараш дIадоахача хана кIезига моттигаш нийслац потребителаша дени буси йоагIа энерги йоагаеш, кхыметтел, энергоснабжающи организаце энерги хьа ца луш перерываш еча деношка а тIехьа. Цу гIулакхо йоаггIаш йола энерги дIа ца хецарах гIод такхийтара йола санкцеш е вIаштIехьдалийтац.

Боахама договора хьакъехьа энергоснабжающи организацейи цар партнерийи — промышленни потребителийи бехктокхам цхьатарра ца хилар хьахьокх хьадаьхачен дIатийкхачен гIодий санкцей балансо. Масала, «Грозэнерго» грозненски районни энергетически управленена статистически отчетностага хьежжа, 1986 шера контрагенташкара гIода санкцеергIа хьадаьккхар 4 миллиони 675 эзари сом да, хIаьта 1987 шера цхьайтта бетта — 1 миллион 867 эзари сом, хIаьта ше хьалхарча шера дIаденнар 213 эзари, соахка — 301 эзари сом мара хилланзар.

ГIодий санкцей динамика тешал ду цу энергосистема гIод а детташ хьадаьхар цо дIатийнначул ткъозза совгIа дукхагIа хилар! Ховш ма хиллара, цуп дукхало цхьаккха хIаманца хьахьокхац энергосистеман предприятейпотребителийи балха дикала хьакъехьара гIулакххаш, хIаьта цо тешалду энергеца Iалашбара долча договора даькъе оагIонаш вIаши бехктокхаме хилара йола механизм вIаштIехъяьккха ца хилар.

Цул совгIа, энерги йоагаеча потребителашкара хьадоагIача гIодий санкцей анализ йича, цо хьахьокх, из система шоай энергоснабжающи организацей хозрасчетни хьаштий сфере а кIезиг-дукха мара «болх беш» ца хилар. Энергосистема экономически хьакъе хьашт долаш яц отчетни хана ше дIаденначул дукхагIа потребителашта доккха гIод а детташ, цунга из хьатехкхийта. ГIулакх сенах латт аьлча, йолаш йолча инструкцешка хьежжа, ше дIаденначул дукхагIа гIод а теха хьадаьккха ахча, энергосистема декхарийла я госбюджете дIачудахийта.

Договорни декхараш телхадарах кIалъотта еза предприятешии организацешии дукха яц, дикка дукха я халкъа боахама бIарчча отраслашии подотраслашии чулоацаш яраш (энергоснабжени, газоснабжени, бувзам, транспорт). Моттигаш нийсъеннай бувзама предприятеша телеграмма текст харцъяьккха дIаяларах поставщикаша шоай, потребителашта цар дIаэца а маьхалъяккха а низ кхоачаргболчул иттазза дукхагIа сиха талхаш дола товар дIакхухьийташ. Из бахьан долаш хинна зе бокъонца цу гIулакха бехкебарашка - бувзамхошка хьатакхийта низ кхачац. Бувзама УставагIа телеграмма текст харцъяьккхарах бувзама предприятена бола бехктокхам доазув оттадаь хиннаб... телеграммага дIадахар юхаметтаоттаде мара ца дезаш! Итташ эзараш сомий маьха хинна зе шоайла декъа дезача кхоачабу цу гIулакхо поставщики потребители.

Договорни дисциплина толхаярах транспортни организацей бехктокхама хIанз йолаш йола система а эргаяьккха тоае езаш я. КIезига моттигаш нийслац хьабаькха бIаьш эзараш тоннаш бола кIор, руда, кийчъяь хьу, арахийца мехкдаьтта продукташ, машинаш, тракторaш, кхыйола продукци йиллача хана транспортни организацеша дIа ца озаш, из Iаткъ дуккхача промышленни предприятей балха тIа, царна Iалаьмате дукха материальни зе а деш. Масала, машиннаькъа Устава 144 статьяга хьежжа, мовхьаш дIахьа дахьара йола план кхоачашъяра лаьрхIа вагонаш цо хьа ца елча, мухь дIабохьийтачунна машиннаькъо гIод токх укх боарамагIа: тоннаш йолаш вагонашца дIадахьийта лерхIача мовхьех - мовхьий цхьан тоннагIа цхьа сом, духхьал вагонашца мара дIадахьийта йиш йоацача мовхьех — вагонах 50 сом.

Доазол арахьа дIаяхьийта еза продукци шийн ханнахьа дIа ца кхачийтарахи из продукци дIаяхьийтара эша вагонаш хьа ца яларахи предприятенеи машиннаькъаи юкъерча бехктокхама «кIод» къаьстта хоалуш да. Лакхе аз цIи яьккхача «Азот» яхача объединене машиннаькъахой бехкагIа продукци доазал арахьа дIа ца яхийтарах 100 эзар сом гаргга гIод такха дийзар. ХIаьта цар СССР машиннаькъа Уставага хьежжа вагонашка тIа ца деттача мовхьех объединенена хIара тоннах сом а луш, юхаметтаоттадаьр хилар 752 сом. Иштта объединенена хинна зе 130-зза дукхагIа хилар, договорни декхараш толхадара даькъе бокъонца бехке болча машиннаькъа хиннaчул.

Вахаро хьахьокх, боахама механизме радикальни хувцамаш хулаш, доалдара экономически методий приоритет чIоагIлуш латтача хьалашка ерригача хозрасчетни органий хьашташ Iалашдара йола правови гаранти лаха а леха оттае езалга. Цу гIулакхашта лаьрхIа, тхона хетачогIа, кхыча отраслей предприятейи организацейи хьашташта йоагIаш йола министерствашеи ведомствашеи увттаеш йолча йоккхийча нормативни актай ерригa проекташ СССР Минюста оагIонгахьара бокъонца экспертиза яь хила еза, цига дакъа лоацаш мел барий хьашташ нийса леладой хьажара.

ХIанз йолаш йолча граждански законодательства Лардий 36 статьис предприятештеи объединенештеи цар даь дола зе юхаметтаоттадара принцип чIоагIъю, цига дуккхаза аьнна да «нагахь санна» яха дош, цига шерра никъ хьабелл моллагIйола исключени ца хилийтара, декхарийла волчун бехктокхама доазув ца увттадайтара.

Бехктокхама доазув увттаделга дIадаккхар, декхараш телхадарах массе а болча партнерашта боахама договоргIа материальни бехктокхам белга юкъедоаладар — из йиззача хозрасчета механизме лоархIаме звено я. ХIанз укх сахьате из звено цIенхаштта тIехьашкатетт, керда методаш юкъейоалаяра баргал етт.

Б. СЕЙНАРОЕВ, юрист.

г. Грозный.

((1988 шера март бетта арадаьначa № 13 йолча «Экономически газета» тIара).

ДИКАЧА НАХАХ

ЭШАШ ВОЛА САГ

Дукха язду доярках, скотникех, цар хьинарах, доахаш долча толамех. Из нийса да. ДукхагIа йола халонаш цар баламашта ухк. Бакъда, царех а доацаш кхыча нахах а тийша да шура яккхара, хьайбай фу дебадара, царна дозал тIакхетийтара, уж массаза упахцIена хилара гIулакхаш. Уж ба ветеринараш. Цар лерттIа шоай декхараш кхоачашдеш хилча, доярка аьттув боал планаш кхоачашъе, хьокхамаш лакхде.

Итт класс яьккха ваьлча Махкетерча Орджоникидзе цIерагIча совхозе балха вера Дадаев Сайд-Ахьмад. Кхаь шера болх бир цо цига. Ветврач хила цу хана вIалла дагадацар цунна е, ер ма дийн аьнна, къоастадаь хIама дацар. «Эскаре ваха цIавеча, ховргда вайна», — оалар цо.

1975 шера Советски Эскаре гIулакх де вахар Сайд-Ахьмад. Шийна тIадехка декхараш дика кхоачашдеш, новкъосташта дика новкъост волаш чакхъяьккхар цо цигара ха.

Эскарера цIавеча, Актюбински областе даьца жа доажадеш хилар из диззача шера.

Сайд-Ахьмад кхеташ вар шийн балхах. Боахаме массанена вовзаш а везаш а вар зIамсаг. Эшача гIо де кийча хулар. Шийгара гIалат ца далийта хьожар. Из деррига тIехьагIа накъадаьлар цунна.

Шийн хана хоаделар Сайд-Ахьмада шийна ветврач хила ловлга. Шоай Iул долча лор веча, цунна йистера дIавалацар из. Новкъостал дора. Цхьацца декхараш кхоачашдора. Дуккха хаттараш хулар зIамига сага лорашка цхьацца дола лазараш мината хьахул, уж дIадахара фу де деза ха гIерташ. Цу хана лаьрхIар цо ветврач хила.

Сайд-Ахьмада шийн дагардар дIадийцача колхоза кулгалхоша а коллективо а могадир из Оренбургски юртбоахама институте кийчон отделене деша хьожавелга. Эшаш йола направлени а рекомендацеш а елар.

Институт чакхъяьккхача из хьожавир Оренбургски областе йолча «Боевой» яхача совхозе. Боахам областе боккхагIчарех цаI бар. Цудухьа юххьанца атта хиланзар къонача специалиста. Дукха халонаш нийслора. ХIаьта царех къехкаш вацар из. Ше балха дIатIавалалехь хьайбашка хьожаш чакхваьлар Сайд-Ахьмад, къоастадир цамогашдараш, унахцIено лораяра балхаш дир.

«Боевой» совхозе дикка дегIаера къонача ветеринара говзал, опыт. Цкъа-дале, професси дукха езар дар из. ШозлагIа, йоккха опыт йолча ветеринаращца, бувзам лелабар, деррига довза, тахка гIертар дар. Шийна ца ховр хатта эхь хеташ вацар из.

ХIанз Шалински района «Московский» яхача совхозе болх беш ва Сайд-Ахьмад. Доккхий декхараш тIайийцал совхозо XIX Ерригсоюзни партконференцена накъайодаш. Уж планаш кхоачашъеча доккха дакъалоац Дадаева. Шура яккхара гIулакх, Iаьдала дIачулуш дола дулх лакхерча сортах хилара бола бехктокхам шийна хьатIанийцаб цо. Шийн дош кхоачашду Сайд-Ахьмада. Цунна тешал деш да ферма хьокхамаш.

Ферме йоаллача Сайд-Ахьмада кабинете дукха книжкаш ухк. Шийн профессиональни боарам лакхбеш хьавоагIа из, ховчох, довзачох кхоачам ца хеташ. Из иштта хилар бахьан долаш дий хац, ферме къе денна цхьа бежан дац. Цамогаш дар дерзалца шийн ши кулг вIашкадиллац цо. ЦIаккха ак салаш вац. Доахан дахкача хана бийсан меттара гIоттавий хьавоалаву из ферме. Из цу хана йисте хилча тешамегIа хет ферма болхлошта.

— Из санна шийн балхах дог лазаш саг вайнавац сона, — йоах доярка Абиденко Нинас. — Дийнахьа масайттаза корпусашка чувоал хьош. Каст-каста тохкамаш ду. Тхона аттагIа да болх бе, Сайд-Ахьмад санна саг ферме волаш.

М. МИКАИЛОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ВIАШИ ТАРА ЙОЛА ПОЗИЦЕШ

Советски общественни хулаш латта кIоарга процессаш, тIехь-тIехьагIа чIоагIлуш йоагIа перестройка чIоаггIа теркам тIабохийташ а Iомаеш а я Малхбузехьа. Миштаб цу хувцамий дунен халкъашта юкъера лоархIам? Цу хаттарца хьашт долаш да деррига дуне. Гой, цудухьа, из тема керттера ярех лоархIаш яр КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева Социалистически Интернационала председателца, Германе Социал-Демократически парте сийлен председателца Вилли Брандтаца укх деношка хиннача вIашагIкхетаре.

Дунен тайп-тайпарча мехкий обозревателий теркам тIаэзар, дерригача адамий Iилманеи культураи карагI мел даьннар кара а дерзадеш социализм хьалъе еза, яхаш Ленина дIадехаш хиннар СССР-е кхы а чIоагIагIа актуальни хинна дIаэтта хилар белгалдоаккхаш советски кулгалхочо аьннача дешашта. Вай шерагIа хьайниллай наIарап арахьара дуне довзара, кхыча халкъашта карагIдаьннар Iомадара. Дипломате дакъа а чулоацаш йолча перестройка хьайда следстви хинна дIаэттай герзаш дIададахара даькъе тIеххьарча хана Советски Союзаи ВIашагIкхийттача Штаташтеи юкъе яь договоренносташ, эггара хьалхарча аргIагIа гаьна кхетар юкъерча боарамен кIезигагIеи дола ракеташ дIаяхара хьакъехьара соглашени а йолаш. Из дунен халкъашта юкъера хьал тоадара, термоядерни тIема кхерам кIезигбара гIо деш йола кердача тайпара политически уйла хьахьокхаш дола хIама хинна дIаэттад.

Московски переговорашка чIоаггIа йийцай иштта стратегически наступательни герзаш 50 процент кIезигдара хьакъехьара соглашени кийчъяра перспективаш. «Вестфелише рундшау» яхача малхбузенгермански газето цунца дувзаденна яздаьдар, цига дакъа лоацаш хиннача герзаш дIададахара дешашта волча СДПГ эксперта Эгон Бара «Малхбузенна критика яьй ядерни герзаш дIададахара проблемаш къоастаелга кхоачам хиллал цIенхаштта ца леладар бахьан долаш а, моллагIдар санна дола герз а тактически ядерни герз а дIадаккхара наькъагIа гIа баккха Советски Союз кийча хилар цо харцахьа кхетадеш хилар бахьан долаш а». Гуш ма хиллара, перестройка юкъейоалаяьча советски арахьарча политика даькъерча динамизмо, вай мохк «моастагIчун сибате» дIахьокха гIерташ хиларо бегашта а доацаш корзагIдаьхад малхбузехьара белггала гIозараш. США-ра а НАТО кхыча цхьадолча мехкашкара а реакционни низаш.

Белгалдаккха доагIа, Москве хиннача вIашагIкхетаро хьахьекха ма хиллара, Социнтерна позици дуккхача дунен халкъашта юкъерча лоархIамеча дешашка хьежача СССР позицешца нийслуш хилар. Из иштта хиларах тешавеш да химически герз декхарен дIадаккхарен хьакъехьара конвенци чIоагIъярна дувзаденна этта хьал. Советски Союзо хьаллоац кхаь парте — Малхбузенгермански социал-демократашеи ГДР а Чехословаке а коммунисташеи цу оагIорахьа тIадерзадаь цхьана низаш оарцагIдахар.

Социнтернацара бувзамаш вай мехко дIахохьош а чIоагIдеш а хиларо таро хулийт Европаи дерригача дунени халкъашта уж къоастаяр боккха лоархIам бола проблемаш ювцаш вIаши юкъера гIулакхаш беркате леладе.

КЕРДА КОНСТРУКТИВНИ ГIА БАЬККХАБ

Нагахьа санна лоаццача хана, Женевски афгано-пакистански переговорашка лаьрххIача тайпара, соглашенеш чIоагIйой, советски бIу Афганистанера арабаккха болабергба цу соглашенешка оттаяьча хана, укх шера 15 мае денз. Цу хьакъехьа аьннад КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачев Афганистана Республика Президентаца Наджибуллаца Ташкенте вIашагIкхетара итогаш еш тIанийцача советско-афгански цхьана яьча Заявлене тIа. Цу лоархIамеча документо бокъонца бакъйир афгански проблема политически средствашца сихагIа къоастаяра даькъера шин мехка принципиальни, лерраргIара позици. Цо юха а хьахьекхар дерригача доакъошка советско-афгански традиционни доттагIала гIулакхаш дIахо дегIадоаладараи чIоагIдараи эшар де гIерташ уж хилар. Заявленецара керттера вывод — из Женеве соглашенена кIал кулгаш яздара наькъ тIара тIеххьара духьаленаш цу гIулакхаца хьашт долаш йолча оагIоний конструктивни низаш бахьан долаш из хIанз нийсденнад, алар. Уж соглашенеш эффективно кхоачашъяра йола тешаме лард йолла а лерхI — цар гаранташ я Советски Союзи ВIашагIкхийтта Штаташи.

Ташкентски Заявлене чIоаггIа хIама техай. Афганистанера советски бIу арабаккха Советски Союз лерхIаш хиларах шекбувла гIерташ, политически средствашца из чоалханегIа ярех йола конфликт хаьдла дIаяккхара духьала бараша. ХIанз хьаеллалу Афганистана гонахьара хьал политически наькъа тIа даккхара гIулакха йола реальни таронаш.

Бокккхача боараме цу гIулакха гIо дир Афганистана кулгалхой реалистични, гибки позице. къамаи барта доаладара цар дIакхайкаьча политика. Из афгански халкъа хьашташка хьежжа хинна ца Iеш, регионерча цун лоалахошта, хIаьта юххера а таро хулийтаргья, кхыча мехкашца кийсбенна дуккха афгански беженцаш дай мехка цабоалабелга Iалашие а. ГIулакх тоадеш йола фактор я афгански кулгалхой оппозицеи афгански общества дерригача тIоаний викалаша дакъа а лоацаш коалицени правительство хьае афгански кулгалхой гIерташ хилар.

Советско-афгански цхьана яь Заявлени дунен тIа шерра ювцаш. 1988 шера феврале кепатеха араяьча йовзаш йола заявленеш дIахо дегIайоалаяра шин мехко баьккха керда конструктивни гIа санна лоархIаш я. Шеко йоацаш да афгански проблема сиха а хоадам боллаш а къоастаяро бIарчча хьайннача дунен халкъашта юкъера хьал тоадара юкъе дакъа хьоргь хилар, кхыйола регионально конфликташ къоастаяра хьокхам луш дола хIама цунах хургхилар.

ВIАШДУХЬАЛА ЛАТТА НИЗАШИ ХЬАЬКЪАЛИ

Боккха лоархIам болаш хIама лоархI Филиппинай общественносто шовзткъа шу совгIа хьалха кулгаш яздаьча соглашенега хьежжа мехка територе хьалъяьча США тIема базай статуса хьакъехьарча укх деношка наIараш тIа а къайла Маниле чакхйоалаш йолча американо-филиппински переговораш. Цу тайпара переговораш хан-ханахьа еш яле а, хIанзаръяраш шоай къаьстта лоархIам болаш я, хIана аьлча царех юххера а хьахулаш дар дукхагIча даькъе тийша хургда США тIема низаш цу мехка латташ хиларах».

Шеко йоацаш ховш да американски оагIоно переговорашка де лерхIари, дари, цун планаши. США делегацена керте латтачо — Филиппинашкарча американски посола Н. Платта официальни заявлене тIа белгалбаьб шоай низаш тIадерзаде лерхIа керттера лостам: Филиппинашка США тIема низаш лоаттаделга дIахо совдаккхар. Из «хиланза даргдоацилга» цо даьшхад Азиатско-тихоокеански регионе «советски экспансионизм» хиларца.

Цу тайпара позици филиппински общественносто кхетаеш я ала йиш йолаш яц. Цунна хетар хьа а хьокхаш «Манила бюллетин» яхача газето американски посола хьехар даьд, дунен тIа хулаш латтача политически процессашка къаьнача тайпара хьежарах юхавала аьнна. Дукха ха йоацаш Вашингтоне кулгаш яздаь дола РСМД хьакъехьара Договор, Азера керда советски арахьарча политика инициативаш, советско - американски гIулакхашка белгалдаьнна позитивни хувцамаш, белгалдоах газето, хьахьокхаш да къовсаме проблемаш къоастаяра эшараш конфронтаце наькъашкара ца а лехаш конструктивни диалог ярца лехаш хила дезилга.

Американски тIема базай статусах аьлча, Филиппинай президент К. Акино цкъа санна дуккхаза а яхаш хиннай, 1991 шера США-царча соглашене ха чакхъяьннaчул тIехьагIа Манила шийн йолаш йолча бокъонагIа къоастадергда цар кхелах дола дош. Цу тайпара заявленеш яьй кхыболча филиппински кулгалхоша а, цу даькъе кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Р. Манглапус а волаш. Укх деношка Маниле къамаьл деш, духхьал дIааьннад цо, шоай мехка территоре тIара американски базаш, духхьал ВIашагIкхийттача Штаташта мара эшаш яц, хIаьта Филиппинай чурен арахьарен кхерамзле Iалашъяра дешаца вIалла гIулакх долаш а яц, аьнна.

Цхьабакъда, филиппински оагIон цу тайпарча позице хувцанзар цу проблема хьакъехьа США делегацена хетар. Американцаш гIерт шоашта аьттув болча тайпара переговораш чакхъяха. Из деча хана Вашингтоне вIалла дегаза хетац шантаж лелаелга а кхерам тIатувсалга а. Цунна дика тешал ду — переговораш дIайолаялалехьа хьалха законагIа долча филиппински Iаьдала духьала соахка августе яьча военни путчана керте лаьтта Филиппински эскара полковник Г. Онасана лаьца боаллачара водийтилга вIаштIехьдаккхаро. Манилерча официальни наха гуччахьа дIайоах, Онасана вадийтара бехке бараш США ЦРУ агенташ ба, хIаьта мятежникашта кертелаьттар вадийтаро американцашта гIо а дергда тIема базай статусах дола дош Вашингтона аьттув болча тайпара къоастадайтилга К. Акино правительствана качдоллара.

Цу тайпара дош къоастадара Филиппинашка раьза боацилга хьахьокх американски тIема низаш цига латтара духьала цу мехка болам гIетта хиларо. 100 совгIа общественни организаци вIашагIкхийттаяр боламе дукха ха йоацаш «Суверенни Филиппинашта тIехьара кампани» яхаш цIи а йолаш. Филиппински лаьттеи мехка территориальни хиши американски тIема низех мукъадоахилга да цу массови организаце керттера декхар.

Виталий ЧУКСЕЕВ, Георгий КУВАЛДИН, Владимир КАШИРОВ. (ТАСС).

STOP EXECUTION FRI 18th MARCH THERESA RAMASHMOLO & SHARPEVILLE SIX

ЮАР. «Шерпевилльера ялх саг» ве гIертилга соцаде! яхача девизагIа Кептауне апартеида режима духьалара манифестаци хилар. Цун доакъошхоша, 1984 шера сентябре цхьа саг вувш дакъа лоацаш хиннаб [illegible] ялх саг гIа била лаьца чувелла Йоханнесбурга юххерча Шерпевилль яхача поселкера Iаьржа цIока дола ялх саг ве дага йолча апартенда режима бехк бир. Общественноста баьча низах ЮАР-а лакхерча суда «шерпевилльски ялх саг» [illegible] Судахочо Пол Хьюмэна ма аллара цар кхелах йола решени тIаэцаргъя тешал эттарашка кхы тIа лоткъам нийцача.

СУРТА ТIА: демонстраце доакъошхой Великобритане посольства юххе.

Рейтер-ТАСС телесурт.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

ДОАКЪАР ДУКХАГIА ДАККХАРА

Хьайбай боахам дегIабоалабара доакъар эш. Тайп-тайпара баьцаш дIаерал совгIа, лоархIаме да доакъара свеклаш кхеяр.

Дика хьувкъаш культура я из. ТолашагIа долча боахамаша цхьайолча подрядни бригадаша, звеноша 90 тоннагара 200 тоннага кхоачаш доакъара свеклаш чуэц хIара гектара тIара. Масала, лурчогIа Грозненски ОМС кхашкара хIара гектара тIара 150 тонн чуийцар уж.

Геттара дика хьувкъа из культура, хьалха мошача доакъара, дIайнна цхьан тIаьхьа тIара бедаш, аьта, бобови, силосни культураш бахьанаш хиннача.

Доакъара свеклаш, кхеяра хьакхоашаш лаьтта, гурахьа аьба ахьачул тIехьагIа хургда.

бIаьсти макхаш доах. ДIаелехьа 5—6 сантиметр кIоаргIа культиваци а яь, кхаш нийсде, тIехьнахьара кIезиг-дукха IотоIаде деза. ХIара гектара тIара 600—700 центнер доакъара свеклаш чуэцара, хIара гектара тIа 40—50 тонн кхоачийташ органически, 180—200 килограмм кхоачийташ азотни, 180—200 — фосфорни, 140—160 килограмм кхоачийташ калийни удобренешца хьаьнде деза лаьтта. ДIаелехьа лаьтта кийчдеш гербицидаш товса а йоагIа.

ТIаьхьйначул тIехьагIа, мугIараша юкъера лаьтта цамцадоаккхаш, подкормка ю. ХIара гектара тIа 30—40 килограмм азотни, изза калийни, 23—30 килограмм фосфорни удобренеш тIайсача бакъахьа хургда.

Доакъара свеклаш дIае йолаю 60 сантиметр кIоарга лаьтта 5—6 градусага дIакхоачаш дIоахденначул тIехьагIа.

ДIаюв хIара мугIара юкъе 60—70 сантиметр юкъ а юташ, хIара гектара тIа 8—10 килограмм ги а тоссаш.

Ги 3—4 сантиметр кIоарга дIадув. Цул тIехьагIа тIагIолла ЗККШ-6 яха катокаш чакхйоах. ДIайийча пхи-ялх ди даьлча оасар дохадара, овлашка аттагIа фу тIакхоачаргдолаш мугIарашта юкъе макхаш доах. Из болх бу дIайнначa доакъара свеклашна мугIарийн пхоаргIа, [illegible] ЗБП-06 А яхача макхаца. Из культура дIас хьа, мугIаре тIехь а, зеба гучадаьлча, царна юкъера

лаьтта цамцадоаккхаш 6—8 сантиметр кIоарга культиваци ю. Свеклас ши гIа даькхачул тIехьагIа кхы а цкъа макха боаккх.

ХIара свекла овло 30 сантиметр, овлий баьцаша 15 сантиметр дIалоацаш, мугIаре цхьан метра тIа тIехьара 3—4 йолаш хилийта еза. ХIаьта чуэцача хана хIара гектара тIа 65—75 эзар свеклай овлаш хургдолаш гIулакх де деза. Из культура нийлхье еза баьцовгIо шишша долаш дий гIа даккхалехьа.

ТIаьынначул тIехьагIа доакъара [illegible] харшаш а доахаш, 2—3-зза лаьтта цамцадоаккхаш деза.

Из культура дIас [illegible] 10 дийн хьалха

хIара гектара тIа 1000—1200 кубически метр кхоачийташ чудуийташ хий тоха деза. ХIаьта хаоттама хьалашка хьежжа, свеклаш хьувкъача юкъа вегетационни хьисапе 4—5-зза тоха деза из: цкъа е шозза июнь бетта гIа доаккхаш, шозза-кхозза июле е августе даггара дегIайоагIача хана, цкъа август бутт бовш. Хий массаза тоха хIара гектара тIа 650—700 кубически метр кхоачийташ хилийта деза. Бакъда, логIан хьисапе хий деттача агрегатаща тохаш, боарам 500 кубически метрага кхоачаш лохбе беза, тIаккха хий каст-кастагIа детта деза.

Доакъара свеклаш дIайийнача, царна хулача лазарашца, зене йолча садоалача хIамашца духьала къовсам лоаттабе а беза.

К. СТАЦЕНКО, ГОМС Iилмай болхло, юртбоахама Iилмай кандидат.